

U toku je godišnji Sabor Svetog arhijerejskog sinoda SPC na kojem bi trebalo da se rješava i pitanje penzionisanja nekoliko vladika, pominje se i mitropolit Amfilohije, ali je to i prilika da se javnosti objelodani njihova dalja aktivnost. O stanju pravoslavnih crkava i njihovim međusobnim odnosima, razgovarali smo sa Draškom Đenovićem, vjerskim analitičarem, obrazovanim na protestantskom koledžu, koji je godinama bio dopisnik evropske novinske agencije za vjerska prava i slobode Forum 18, sa sjedištem u Oslu.

MONITOR: Kada govorimo o sukobima između SPC i CPC, da li se status SPC u Crnoj Gori može odvojiti od pitanja vlasništva nad crkvenom imovinom?

ĐENOVIĆ: Pitanje vlasništva jeste jedno, ali ne i jedino pitanje koje leži iza sukoba SPC i CPC u Crnoj Gori. Na prvom mestu ovde je reč o sukobu kanonski priznate pravoslavne crkve – SPC koja pak nije priznata od strane crnogorske države, jer je pravno nevidljiva zbog nedostatka registracije i kanonski nepriznate, ali sa stanovišta crnogorske države registrovane i pravno postojeće CPC.

Ono što mene čudi je činjenica da je SPC u Crnoj Gori mogla da deluje neregistrovana, da ne kažem "na divlje" ili "na crno" u vreme socijalizma, a da sada u samostalnoj i demokratskoj Crnoj Gori smeta ono što nije smetalo komunističkim komesarima – da pitanje registracije potežu upravo u vezi imovinskih pitanja.

S druge strane, uporno odbijanje Mitropolita Amfilohija da se SPC registruje pokazuje da on smatra da je crkva iznad države, jer je starija. Ovde treba imati na umu da se on ne suprotstavlja samo registraciji SPC u Crnoj Gori, već je prošle godine poručio i tadašnjem ministru vera Srbije Bogoljubu Šijakoviću da njegovu mitropoliju briše iz srpskog registra crkava

i verskih zajednica.

MONITOR: Koliko je u svemu tome važna uloga Vaseljenskog patrijarha i koliko se on do sada miješao u ovaj spor?

ĐENOVIĆ: Vaseljenska patrijaršija ima dovoljno svojih problema da bi se mešala u sukob na relaciji SPC-CPC u Crnoj Gori. Ipak, činjenica je da je Moskovska patrijaršija ne samo slala mitropolita volokolamskog Ilariona (Alfejeva), šefa Odeljenja spoljnih crkvenih veza u Crnu Goru da pokaže iza koje pravoslavne crkve RPC stoji, već je i sam tadašnji ruski patrijarh Aleksej II još 2004. godine jasno kazao kakva je klima u autokefalnim kanonskim crkvama po pitanju CPC. Ukoliko bi SPC dala autonomiju crkvi u Crnoj Gori, kao što je to učinila davši autonomiju Ohridskoj pravoslavnoj arhiepiskopiji u Makedoniji na čijem čelu je utamničeni arhiepiskop Jovan, Crna Gora bi mogla da ima svoju autonomnu crkvu kao što je imala do 1920. godine. O ovome se govori upravo ovih dana u Beogradu sa početkom zasedanja Sv. arhijerejskog sabora SPC. Ako bi došlo do toga, nema sumnje da će crkva u Crnoj Gori dobiti tomos o autonomiji crkve.

Osnovno je ljudsko pravo, zagarantovano 18. tačkom povelje OUN i članom 9. Evropske konvencije o ljudskim pravima da se vernici Bogu mole u crkvi u kojoj žele, pa time i u CPC na čijem čelu je Miraš Dedeić iako ona u organizacionom smislu nije prepoznata od drugih pravoslavnih kanonskih crkava. Eventualna autonomija crkve na čijem čelu je Amfilohije Radović će možda razrešiti određena kanonska i imovinska pitanja, ali nikako na uštrb zabrane CPC.

Crna Gora, kao država koja stremi evropskim tokovima treba i mora da omogući da se njeni građani mogu moliti u crkvi ili verskoj zajednici gde se duhovno mogu najbolje izraziti bez obzira na unutarcrkvene sporove. Na kraju krajeva mora se izbeći i situacija koja je u Srbiji da osim Jevrejske i Islamske zajednice nijedna nehrišćanska verska zajednica nema rešen pravni status, jer je Ministarstvo vera odbilo da ih registruje.

MONITOR: Da li je prihvatljivo da su pitanja crkvene organizacije jedna od glavnih tema stranaka, kao što je slučaj sa programom crnogorske DPS?

ĐENOVIĆ: Crna Gora je prema Ustavu iz oktobra 2007. građanska država. Samim tim neprihvatljivo je da se političke partije mešaju u poslove crkava i verskih zajednica. Prošle godine sam s predstavnicima pravoslavne, jevrejske i islamske zajednice iz Srbije bio u SAD u okviru programa njihovog State Departmenta posećujući i razgovarajući s predstavnicima različitih verskih zajednica, ali i pojedinim kongresmenima i zvaničnicima iz američke administracije. Bilo je jasno da koliko god američka država potpomaže programe i projekte tamošnjih verskih zajednica princip odvojenosti crkve i države je svetinja.

Ako je nekome u Crnoj Gori za utehu, isto toliko je neprihvatljivo i rešenje o odbijanju registracije CPC u Srbiji koje je potpisao tadašnji ministar vera u Srbiji Milan Radulović, a koje se pozivalo na vaseljenske sabore što je nespojivo s činjenicom da državni organ kakvo je bilo Ministarstvo vera u jednoj pravno sekularnoj državi. Takvi postupci su verovatno kasnije i doveli do utopljanja tog ministarstva u drugo i njegovo praktično marginalizovanje. Ovo i govori o jalovosti mešanja političkih partija u crkvene poslove.

MONITOR: Neki arhijereji su zatražili penziju. Pominje se i mitropolit Amfilohije Radović. Šta će to značiti za njihove dosadašnje obaveze i zvanja koja imaju u hijerarhiji SPC?

ĐENOVIĆ: Velika je razlika između državnog i crkvenog penzionisanja. Amfilohije Radović ide u svetovnu penziju što znači da će umesto crkvene plate primati penziju iz penzijskog fonda, jer je ispunio uslove za odlazak u penziju. Amfilohije Radović više neće uplaćivati penzijsko i socijalno osiguranje već će biti „na platnom spisku” penzionog fonda i poput ostalih penzionera čekaće poštara da mu donese penziju. To ga neće sprečavati da u crkvi ostane aktivan u nesmanjenom obimu.

Druga je situacija sa crkvenim penzionisanjem. Ono je za episkope moguće samo na lični zahtev zbog zdravstvenih razloga kao što je svojevremeno na lični zahtev umirovljen episkop Atanasije (Jevtić).

Što se pak tiče spekulacija u javnosti o eventualnom penzionisanju vladike mileševskog Filareta, episkopa vranjskog Pahomija, vladike banatskog Nikanora, zvrničko-tuzlanskog Vasilija i episkopa srednjoevropskog Konstantina, ono je moguće samo ukoliko oni podnesu zahtev za odlazak u mirovinu čime bi postali umirovljeni episkopi, jer moramo imati na umu da je episkopska služba doživotna.

MONITOR: Kada govorimo o mjestu koje je za pravoslavne crkve najuticajnije, pored prihvaćenog uticaja Vaseljenske patrijaršije u Istanbulu, veliki je, iako neformalan, uticaj Ruske pravoslavne crkve. Kako ga vi procjenjujete?

ĐENOVIĆ: Treba imati na umu da su svi patrijarsi na svetu jednaki, a da je Vaseljenski prvi među jednakima, ali ne i da ima vlast ili da je iznad drugih. Isto je i s Moskovskim patrijarhom. Iako je na čelu najveće pravoslavne crkve na svetu on nije iznad drugih patrijarha, ali jasno je da je uticaj moskovske patrijaršije popriličan iz prostog razloga što ima, ako imam tačne podatke, 160 eparhija i 217 epsikopa što odražava ne samo njeno teritorijalno prostranstvo već i brojnost vernika a time i moć koju ima unutar pravoslavnih crkava. Moskovska patrijaršija pomno prati situaciju u Crnoj Gori i verujem da je i crnogorskim političarima koji žele da uređuju

crkvene poslove jasno koliki je uticaj RPC, te da njen uticaj prevazilazi duhovnu sferu i da ona ima političku i ekonomsku moć.

MONITOR: Koje su danas najveće prepreke ujedinjenju hrišćanstva?

ĐENOVIĆ: Hrišćanstvo je daleko od ujedinjenja jer ga iskreno ne želi nijedna strana na ravnopravnim osnovama. Tačno je da se Rim zalaže za jedinstvo – ali tzv. „ekumenizam povratka“: ekumenizam kao povratak izgubljenih ovčica u Katoličku crkvu pod Rimskim biskupom – papom. Imajući na umu da je sadašnji papa Benedikt XVI dosta konzervativnijih pogleda od svog prethodnika Jovana Pavla II, mislim da je sada to ujedinjenje još dalje nego što je bilo.

Papa neće doći u Niš?

MONITOR: Sljedeće 2013. godine u Nišu će se proslaviti 1700. godišnjica Milanskog edikta u Nišu 2013. Može li se ipak dogoditi da papa prisustvuje događaju, na poziv države Srbije ako ne i SPC zbog, kako je rečeno, nerješenih sporova?

ĐENOVIĆ: Mislim da je sada već kasno da se uputi taj poziv. Čak da se to i desi, papa neće doći u posetu zemlji bez poziva većinske crkve – u ovom slučaju SPC. Lično mislim da je Srbija puno izgubila što proslavi 1700-e godišnjice Milanskog edikta u Nišu neće prisustvovati i Benedikt XVI i to iskoristi da popravi određene diplomatske i političke pozicije, ali o toj temi je uputnije da govore politički nego verski analitičari.

Nastasja RADOVIĆ